

ÅRSRAPPORT FORSKNINGSETISK UTVALG 2018

Forskningsetisk utvalg ved NTNU

(e-phorte 2014/16956)

Rapport for virksomheten i 2018

I henhold til mandatet for Forskningsetisk utvalg skal utvalget avgi en årlig rapport om sin virksomhet til rektor.

Årsrapporten har følgende disposisjon:

1. Om utvalgets sammensetting, mandat og arbeidsform
2. Saker som utvalget har arbeidet med
3. Andre arbeidsoppgaver og møter

1. Om utvalgets sammensetting, mandat og arbeidsform

Rektor vedtok i 2014 at NTNU skulle opprette et eget Forskningsetisk utvalg (FEU) for 3 år, og dette utvalget fikk mandat som beskrev ansvars- og virkeområde, sammensetting og oppnevning, og rapportering og innsyn. I tillegg ble det utarbeidet et eget reglement for utvalget, samt rutiner for saksbehandling ved fakultetene ved mistanke om uredelighet i forskning.

Utvalgets sammensetting fram til 01.05.18 var:

Professor Arne Kristian Sandvik *Leder*

Institutt for klinisk og molekylær medisin, Fakultet for medisin og helsevitenskap, NTNU

Professor May Thorseth *Nestleder*

Institutt for filosofi og religionsvitenskap, Humanistisk fakultet, NTNU

Professor Guttorm Sindre

Institutt for datateknikk og informasjonvitenskap, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk, NTNU

Professor Ingrid Bouwer Utne

Institutt for marin teknikk, Fakultet for ingeniørvitenskap, NTNU

Førsteamanuensis (jus) Sigmund Simonsen

Luftkrigsskolen

I 2017 fikk vi en ny Forskningsetikklov i Norge. Med bakgrunn i den nye loven, og med bakgrunn i erfaringer som utvalget har gjort seg i sine første 3 år, ble antall medlemmer i utvalget utvidet med et nytt medlem fra ph.d.-kandidatene. Ved første gangs oppnevning av utvalg var NTNU forutseende og oppnevnte allerede da et NTNU-eksternt medlem som var jurist. Dette ble videreført i den nye sammensettingen.

Utvalgets sammensetting 01.05.2018 – 01.05.2021 er som følger (rektorvedtak 23.04.18)

Professor Arne Kristian Sandvik *Leder*

Institutt for klinisk og molekylær medisin, Fakultet for medisin og helse

Professor May Thorseth *Nestleder*

Institutt for filosofi og religionsvitenskap, Humanistisk fakultet

Professor Guttorm Sindre

Institutt for datateknologi og informatikk, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk,

Førsteamanuensis Sule Yildirim

Institutt for informasjonssikkerhet og kommunikasjonsteknologi, Fakultet for informasjonsteknologi og elektroteknikk

Ph.d.-kandidat Tanja Plasil

Institutt for tverrfaglige kulturstudier, Humanistisk fakultet

Lagdommer Bjørn O. Berg (dr.juris)

Frostating lagmannsrett

Professor May Thorseth ble enstemmig valgt som nestleder på utvalgets første møte.

Sekretariatet for Forskningsetisk utvalg var det samme som i utvalgets første oppnevningsperiode, nemlig koordinator og seniorrådgiver Ragnhild Lofthus fra Rektors stab forskning og jurist Didrik Tårnesvik fra HR- og HMS-avdelingen.

Utvalgets mandat og retningslinjer

I brev av 30.04.18 mottok leder for Forskningsetisk utvalg en forespørsel fra Helse Midt-Norge RHF vedrørende muligheter for at NTNUs forskningsetiske utvalg også kunne fungere som et redelighetsutvalg for dem (jfr forarbeidene til forskningsetikkloven (Prop. 158 L 2015-2016 Lov om organisering av forskningsetisk arbeid) kapittel 19, der det i merknader til lovens § 6 sies: «*Institusjoner kan samarbeide om felles redelighetsutvalg*».) Henvendelsen ble lagt fram for utvalget som var positive til forespørselen.

I utvalgets mandatet står nå under pkt. 1 Ansvars- og virkeområde at «Forskningsetisk utvalg er redelighetsutvalg for NTNU og Helse Midt-Norge RHF». Under pkt. 2 nest siste avsnitt i mandatet står at «I saker for Helse Midt-Norge RHF kan det oppnevnes en kandidat derfra». Her menes at Forskningsetisk utvalg har mulighet til å oppnevne kandidater med særlig kompetanse i enkeltsaker til å delta i utvalgets behandling. Utvalget antar at det ikke vil bli noen stor arbeidsbelastning i form av mange nye saker fra HMN-RHF. Videre ønsker utvalget at saksgangen i saker som eventuelt kommer, blir samsvarende med hva man har i NTNU. Dette betyr at spørsmål om uredelighet utredes av fagmiljøet (tilsvarende fakultetets rolle) før Forskningsetisk utvalg eventuelt kommer inn.

Rektor godkjente «Mandat for Forskningsetisk utvalg ved NTNU» og «Retningslinjer for behandling av mulig uredelighet i forskning eller mistanke om brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved NTNU» den 21. juni 2018. Begge deler er vedlagte årsrapporten for 2018.

Utvalgets arbeidsform

Arbeidsform for utvalget har vært møter i utvalget. Det «gamle» utvalget har hatt to møter; den 11. januar og 5. februar. Det «nye» utvalget har hatt 3 møter; 15. juni, 25. oktober og 7. desember. I tillegg har det vært møter mellom leder og sekretariat i forbindelse med en påstått uredelighetssak og også for å forberede utvalgsmøter. Utover disse møtene har det vært mye kontakt gjennom e-poster og telefoner til utvalgets medlemmer. Det blir gjennomgående skrevet korte referater fra møtene i utvalget.

2. Saker som utvalget har arbeidet med

I mars 2017 mottok FEU en henvendelse fra en ph.d.-kandidat som ønsket en vurdering av sin tidligere ph.d.-veileders redelighet. Henvendelsen handlet om uavklart medforfatterskap og mulige mangler ved registrering av publikasjon i det nasjonale registeret over forskningspublikasjoner og forskningsresultater i Norge (CRISTin). Saken var allerede behandlet ved fakultetet, men FEU gjorde egne undersøkelser for å kartlegge nye påstander som framkom utover hele høsten 2017. Denne saken har vært ressurskrevende på flere organisatoriske nivå, og kartlegging av sakens fakta og prinsipielle sider har tatt mye tid før rapporten fra FEU ble ferdigstilt i april 2018.

Utvalget konkluderte med at veileder ikke har opptrådt i strid med anerkjente forskningsetiske normer og at det ikke foreligger vitenskapelig uredelighet (referanse til forskningsetikkloven (2017) § 8 første ledd bokstav a) og c)). Utvalgets konklusjon var i tråd med fakultetets granskingskomite sin konklusjon, bortsett fra at utvalget, i motsetning til fakultetet, ikke fant manglende orientering om registrering i CRISTin som kritikkverdige.

Utvalget vurderte også om det ihht til forskningsetikkloven (2017) § 8 første ledd bokstav b), forelå systemfeil i virksomheten. Det ble identifisert to tema som burde forbedres tilknyttet saksbehandlingen ved NTNU, der det ene handler om saksbehandlingstid og det andre handler om saksbehandling, saksbehandlingstid og to-instansbehandling. Rapporten ble oversendt dekanen, med kopier til begge parter, samtidig som dekanen ble oppfordret til å avholde separate møter med partene. Etter vår kjennskap, har ikke ph.d.-kandidaten takket ja til å delta i møte med dekanen.

Systemkritikken er fulgt opp gjennom forbedret mandat for Forskningsetisk utvalg og i de nye retningslinjene for saksbehandling av mulig uredelighet ved NTNU. De nasjonale forskningsetiske komiteene ved Granskingsutvalget har allerede fått tilsendt en sladdet versjon av rapporten fra denne saken.

Forskningsetisk utvalg har ikke fått forelagt seg noen nye saker i 2018. Det har kommet noen få henvendelser til utvalget, men disse henvendelsene er blitt sluset videre til oppfølging ved fakultet.

3. Andre arbeidsoppgaver og møter

Det nye forskningsetiske utvalget fikk uttale seg om nytt mandat og nye retningslinjer og ga sine råd før rektor vedtok dem endelig i juni 2018. Med bakgrunn i de ganske få sakene med påstått uredelighet som utvalget har behandlet, ble det klart at forholdet mellom veileder og stipendiat kan være spesielt utsatt for mulige uredelighetssaker. Forskningsetisk utvalg har

derfor meldt fra om at NTNU bør utvikle obligatorisk nettbasert kurs i forskningsetikk for alle ph.d.-kandidater. Dette kan være en begynnelse, før liknende kurs tilbys alle ph.d.-veiledere ved NTNU. Arbeidet med kursutviklingen pågår nå på oppdrag fra NTNUs Forskningsutvalg, og vil tilbys i 2019.

Da første delrapport fra forskningsprosjektet RINO (Research Integrity in Norway) ble framlagt i 2018, ble det i oppsummeringen pekt på at de forespurte forskerne hadde relativt lite kunnskap om hvilke rutiner som skal følges for å rapportere mulig uredelighet. Med basis blant annet i dette funnet, iverksatte utvalget et arbeid med å gjøre de forskningsetiske sidene på web mer tilgjengelig for ansatte ved NTNU. Sidene inneholder selvsagt mandat og retningslinjer, men i tillegg er det utviklet en kort og enkel beskrivelse som kommuniserer godt til en forsker som er usikker på hvor han/hun skal henvende seg dersom han/hun opplever noe som kan tilhøre uredelighetsområdet. Se lenker:

<https://innsida.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Forskningsetisk+utvalg>

<https://innsida.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Mistanke+om+forskningsjuks+-+slik+g%C3%A5r+du+fram>

I NTNUs Styremøte den 22. august i Ålesund, ble Styret forelagt en sak om «Etikk ved NTNU». Dagen før styremøtet ble det arrangert et halvdagsseminar under tittelen «Forskningsskiltur og forskningsetikk». Deltakere var Styrets medlemmer, rektorat, alle dekaner, og innledere. Det ble blant annet holdt innlegg om universitets etiske utfordringer, om forskningsskiltur og om samarbeid med næringslivet; og ikke minst om redelighet i forskning. Leder for forskningsetisk utvalg holdt dette siste innlegget. Under paneldebatten med tittel «Hvordan skal NTNU rigge seg for å møte etiske utfordringer i tida som kommer?» deltok Arne Kristian Sandvik sammen med de andre innleiderne.

I desember 2018 startet utvalget planlegging av to seminarer med forskningsetisk innhold og som skal holdes våren 2019. Det ble bestemt å holde et NTNU internt forskningsetisk frokostseminar den 10. april på campus Trondheim med tittel: *Medforfatterskap – Sjanser, ansvar og konsekvenser*. Seminaret vil streames til campus Ålesund og campus Gjøvik. I tillegg ble det bestemt å holde et seminar mot byens befolkning, i Litteraturhuset Trondheim den 29. april. Seminaret heter «*Kunstig intelligens: hvem bestemmer, og kan det gå galt?*»

Forskningsetisk utvalg var representert ved sekretariatet i årsmøte for de forskningsetiske komiteene der tema var Open Science (28.2 i Oslo), i «Forskningsetisk forum» der tema var GDPR, personvern og opplæringsansvar (18.9 i Oslo), Granskingsutvalgets seminar om behandling av uredelighetssaker etter forskningsetikkloven (21.11 i Oslo) og i Lederforum for forskningsetikk sitt seminar om organisering av forskningsetikkarbeidet samt opplæring (11.12 i Oslo).

Professor Arne Kristian Sandvik
Leder for NTNUs Forskningsetiske utvalg

Trondheim, 7. mars 2019

2 vedlegg